

УДК 796.1-055.2+796.015-053.7

Касьян А., Пильтяй С.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

**ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОЇ ГРИ БАСКЕТБОЛ ТА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ
(ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ)**

У статті проведено дослідження історичного розвитку спортивної гри баскетбол та з'ясовано основні аспекти її виникнення. Виділені основні дев'ять етапів становлення сучасної спортивної гри – баскетбол від походження до сьогодення. Під час дослідження зроблено аналіз великої кількості наукової та методичної літератури, використані сучасні методи дослідження: порівняння та зіставлення, абстрагування та систематизація. З'ясовані цікаві факти, передумови виникнення гри та еволюція становлення правил гри.

Ключові слова: історичні аспекти, баскетбол, теоретичний аналіз, літературні джерела, спортивна гра, етапи розвитку.

Касьян Анатолий, Пильтяй Сергей История развития спортивной игры баскетбол и основные аспекты ее возникновения (теоретический анализ от прошлого до настоящего)

В статье проведено исследование исторического развития спортивной игры баскетбол и выяснены основные аспекты ее возникновения. Выделены основные девять этапов становления современной спортивной игры – баскетбол от происхождения до настоящего времени. В ходе исследования сделан анализ большого количества научной и методической литературы, использованы современные методы исследования: сравнение и сопоставление, абстрагирование и систематизация. Выяснены интересные факты, предпосылки возникновения игры и эволюция становления правил игры.

Ключевые слова: исторические аспекты, баскетбол, теоретический анализ, литературные источники, спортивная игра, этапы развития.

Kasian Anatoliy, Pyltai Sergei. The history of the sport of basketball games and fundamental aspects of its appearance (theoretical analysis from past to present). The historical development of basketball sports game was studied in the article and the main aspects of its appearance were found. The basic nine stages of modern sports game – basketball of origin to the present – were found. During the study, the analysis of a large number of scientific and methodological literature modern methods were used, among them: comparison, abstraction and systematization. The interesting facts, background of the formation and evolution of game rules were found out. Analogues of basketball games should be considered by ancient Aztecs and Mexicans. Modern basketball was invented by James Nesmith – a teacher training school in Massachusetts, who was looking for his students “winter” sport for physical education in the gym. The first collection of rules was consisted of 13 items. The basketball game very quickly began to gain popularity around the world, which became part of the Olympic Games in 1936. Today, basketball is a huge commercial project, which are major players FIBA, NBA basketball and national organizations. Varieties of technical, tactical and playing activities of basketball game have its own unique opportunities for the formation of vital skills and abilities, the full development of the physical and mental qualities. Studied motor actions of basketball game and related exercises are an effective health promotion and recreation that can be used throughout the human life in independent forms of physical training.

Key words: historical aspects, basketball, theoretical analysis, literature, sports game, stages of development.

Постановка проблеми. У сучасному житті усе більше використання занять фізичними вправами спрямоване не на досягнення значних результатів, а на підвищення їх оздоровчого впливу на широкі маси населення [1, с. 115]. Для вирішення такої важливої проблеми найбільш ефективними засобами є, перш за все, спортивні ігри [3, с. 98]. Баскетбол є одним із засобів фізичного розвитку і виховання сучасної молоді. Баскетбол – одна з найпопулярніших ігор в нашій країні. Для неї характерні різноманітні рухи: ходьба, біг, зупинки, повороти, стрибки, кидки і ведення м'яча, здійснювані в єдиноборстві з суперниками. Такі багатоманітні рухи сприяють поліпшенню обміну речовин, діяльності всіх систем організму, формують координацію та швидкість реакції [2, с. 56]. Баскетбол – це популярна гра не тільки в нашій країні, а й в інших країнах Європи, а також світу. Особливо цей вид спорту розвинутий у Сполучених штатах Америки, куди мріють потрапити усі баскетболісти і грати у Національній Баскетбольній Асоціації. Баскетбол – єдиний з популярних видів спорту, дата і місце виникнення якого достовірно відомі [6, с. 221]. Про цю видатну подію написано не один десяток книг, часто з вигаданими подробицями, які розповідають про перші кроки цього майбутнього виду спорту. Тому має сенс схематично окреслити основні моменти становлення та розвитку баскетболу, штучно народженої гри, яка змогла за лічені десятиліття завоювати серця прихильників у всьому світі, що саме по собі видається явищем безпрецедентним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати вивчення спеціалізованої науково-методичної літератури показали, що баскетбол має вікову історію розвитку, характерні особливості становлення й формування. Сьогодні баскетбол являє собою цілком самостійний, незалежний, універсальний і потенційний вид спорту, що знайшов своє вираження в багатьох сферах фізичної активності як звичайного громадянина, так і висококваліфікованого спортсмена [9, с. 34]. Але сучасні дослідження мають незначні систематизовані матеріали з питань еволюції становлення правил гри та розвитку баскетболу. Окрім цього, майже не висвітлені теоретичні аспекти визначення етапів розвитку гри в баскетбол та становлення правил, а також можливостей підвищення їх ефективності [6, с. 85].

Мета дослідження. Висвітлити історичний розвиток спортивної гри баскетбол та основні аспекти її виникнення.

Завдання дослідження. 1. Описати поетапність розвитку спортивної гри баскетбол від минулого до сьогодення. 2. Виділити найважливіші аспекти історії розвитку баскетболу.

Методи дослідження: Теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, порівняння та зіставлення, абстрагування та систематизація.

Виклад основного матеріалу. I етап – передумови створення гри. Батьківщиною баскетболу є Сполучені Штати Америки. Гра була придумана в 1891 році в учбовому центрі Християнської молодіжної асоціації в Спрінгфілді (штат Массачусетс). Щоб покращити уроки з гімнастики, молодий викладач Джеймс Найсміт вигадав нову гру. Він прикріпив до перил балкона дві фруктові корзини без дна, в яких потрібно було закидати футбольний м'яч (basket – корзина, ball – м'яч) [8, с. 25]. Вже, будучи викладачем фізичного виховання, професором коледжу в Спрінгфілді, Джеймс Найсміт зіткнувся з проблемою створення гри для зими штату Массачусетс. Джеймс Найсміт вважав, що у зв'язку з погодою цього часу року, кращим рішенням буде придумати гру для закритих приміщень. Джеймс Найсміт хотів створити рухливу гру для студентів Школи Християнських Робітників, що припускала б не тільки розвиток сили та координації, але й потребу в грі, в яку б можна було грати в закритому невеликому приміщенні [8, с. 30].

II етап – виникнення гри. У грудні 1891 року, Джеймс Найсміт представив своєму гімнастичному класу в Спрінгфілді свій невідомий винахід [1, с. 34]. Джеймс Найсміт сформулював тринадцять правил в баскетбол. Майже перші ж матчі за цими правилами викликали і перші їх зміни: вболівальники на балконах ловили м'ячі, які вилітали за межі майданчика і намагалися їх закинути в корзину противника, тому з'являються щити, які стали захистом для корзини [1, с. 215]. Вже в 1893 році з'являються залізнi кільця з сіткою. Нова гра виявилася не тільки цікавою і динамічною, що в 1894 році в США були видані перші офіційні правила. Баскетбол із США проникає спочатку на Схід – Японію, Китай, Філіппіни, а також в Європу, Південну Америку. Через 10 років на Олімпійських іграх в Сент-Луїсі (США) американці організували показовий тур між командами декількох міст. Баскетбол був показовим також на Олімпіадах 1924, 1928 роках [4, с. 15]. Перше офіційно зареєстроване об'єднання професійних баскетбольних команд, що називалися Національною Баскетбольною Лігою (НБЛ), виникла в 1898 році і існувала протягом п'яти років, після чого розпалася на декілька самостійних ліг. Правила тих років дозволяли командам укладати контракти з різними гравцями на кожну окрему гру, склади команд, таким чином, відрізнялися крайньою нестабільністю, і будь-який гравець за один чемпіонат при бажанні міг виступити чи не за всі команди, продаючи на кожен місяць свої послуги тим, хто заплатить більше. Вартість індивідуальних контрактів становила приблизно один долар за хвилину гри, що давало можливість кращим гравцям, проводити на майданчику більше часу, заробляти чималі на ті часи гроші. Не звертаючи увагу на синці та забої; баскетбол на рубежі століть був більш ніж контактним видом спорту, в якому не заборонялися поштовхи, захоплення і підсічки суперників. Одним із нововведень, покликаним прискорити гру, стало введення дротяної сітки, яка огорожувала з усіх боків баскетбольний майданчик [6, с. 32]. Завдяки їй м'яч завжди залишався в грі, але вступити в боротьбу за оволодіння ним біля сітки наважувалися тільки найвідчайдушніші, які виходили з таких єдиноборств з численними синцями і надовго тривалими відбитками сітки по всьому тілу. Такі огорожі, більш належні для хокейних матчів або боїв без правил, були скасовані лише в 1929 році. В 1892 році у кошиків стали вирізати дно, щоб не підніматися до них по сходах після кожного забитого м'яча, а потім і зовсім замінили їх на металеві кільця. Однак точно посланий в таке кільце м'яч потрапивши в нього, не зачепивши дужок часто викликало суперечки з приводу результативності кидка, і на кільцях з'явилися мотузкові сітки циліндричної форми, які трохи звужувалися донизу, чітко фіксують кожне влучання м'яча в кільце. На перших баскетбольних матчах глядачі, що розташовувалися на балконах за кільцем, часто заважали, просто відбиваючи м'ячі, спрямовані в кошик їх улюбленої команди [8, с. 75]. Тому в 1893 році з'являється між кільцем і балконом загороджувальний щит, а трохи пізніше з'ясувалося, що значно простіше потрапляти м'ячем у кільце з відскоком від щита, ніж намагатися вразити безпосередньо саме кільце [7, с. 17].

Поступові зміни зазнавали і правила гри [1, с. 45]: порушення правил при атаці кільця повинно показуватися штрафним кидком, зробленим без перешкод з відстані в 4,57 м від кільця (1894 р); за результативний кидок в грі слід нараховувати два очки, а за штрафний кидок – одне очко (1895 р); п'ять чоловік з кожної сторони є оптимальною кількістю гравців, що одночасно беруть участь у грі (1897 р); кожному гравцеві дозволялося за матч здійснювати не більше п'яти порушень правил – шоста помилка автоматично переходила до його видалення з майданчика до кінця зустрічі. Найбільш запеклі дискусії розпалилися навколо ведення м'яча [8, с. 113]. Так і не прийшовши до єдиної думки з цього питання, різні ліги проводили свої турніри за власними правилами: в одних – веденням м'яча заборонялося категорично, в інших дозволялося вдарити м'ячем на майданчику лише певну кількість разів, а в третіх – ведення допускалося без всяких обмежень, тобто, постукавши м'ячем по підлозі, гравець міг зловити його, а потім знову відновити ведення і повторювати цю процедуру до нескінченності. Але в будь-якому випадку ведення м'яча здійснювалося одночасно обома руками.

III етап – створення національних та міжнародної федерації баскетболу. У двадцять років починають активно створюватися національні федерації баскетболу, проводяться перші міжнародні зустрічі. Так у 1919 році відбувся баскетбольний турнір між армійськими командами США, Італії і Франції. У 1923 році у Франції проводиться перший міжнародний жіночий турнір. Участь у ньому взяли команди трьох країн: Англії, Італії, США. Гра завойовує все більшу популярність і визнання в світі. В 1932 році була створена Міжнародна федерація баскетболу (FIBA). До першого складу входило 8 країн (Аргентина, Греція, Італія, Латвія, Португалія, Румунія, Швеція, Чехословаччина).

IV етап – визнання баскетболу олімпійським видом спорту. У 1935 році Міжнародний Олімпійський Комітет висунув рішення про визнання баскетболу олімпійським видом спорту. В 1936 році на Олімпійських іграх у Берліні в програмі з'явився баскетбол [1, с. 28]. У баскетбольному турнірі брали участь команди 21 країни. Матчі проводилися на

відкритих тенісних майданчиках. Під час цієї Олімпіади відбувся перший конгрес ФІБА, де були розглянуті існуючі і прийняті єдині міжнародні правила гри. В першій половині 50-х років баскетбол став втрачати притаманну йому гостроту боротьби. Потрібно було внести в правила цілий ряд змін і доповнень для її активізації [1, с. 32]. Баскетбол не помер остаточно – він лише відійшов на другий план, і на роки депресії, як це не дивно, припав різкий стрибок у розвитку та популяризації молоді гри по-перше, по всій країні стали виникати самодіяльні баскетбольні команди, які, переїжджаючи з міста в місто, проводили показові матчі між собою або з командою господарів. Іншим стимулом, що не дозволив баскетболу повністю піти зі сцени американського спортивного життя, став його бурхливий розвиток у коледжах та університетах. Студентські баскетбольні ліги не тільки продовжували існувати і проводити свої чемпіонати, але і модернізували правила, поступово роблячи гру все більш видовищною [8, с. 76]. М'яч з стирчащим ніпелем був замінений на ідеально круглий, гладенький, після чого саме собою відпало питання про допустимість ведення – дриблінг (і тільки однією рукою) став однією з найважливіших складових технічної майстерності; майже одночасно з цим було введено правило десяти секунд, протягом яких володіючи м'ячем команда зобов'язана була перемістити його на половину майданчика суперників, що відразу зробило гру значно динамічніше.

V етап – формування Національної Баскетбольної Асоціації (НБА). 1936 рік ознаменувався новою віхою в історії баскетболу – появою його в програмі літніх Олімпійських ігор у Берліні, але тільки на наступний рік відбулися дві знаменні події, які різко наблизили баскетбол першої половини століття до так добре відомої нам сьогодні сучасної гри. У січневому матчі двох студентських команд гравець Стенфордського університету Хенк Луїзетті вперше в історії баскетболу зробив кидок м'яча по кільцю однією рукою! (Дивно, чи не правда, що настільки проста, і разом з тим геніальна думка вперше відвідала голову баскетболіста лише через сорок п'ять років після виникнення гри). Приклад студента був миттєво підхоплений буквально кожним з його колег по спортивному цеху, внаслідок чого вже до закінчення сезону гра набула абсолютно інший якісний малюнок. Друга знаменна для прогресу баскетболу подія сталася навесні 1937 року, коли було скасовано кидання м'яча у центральному колі після кожного взяття кільця. До цього моменту команда, яка мала високорослих гравців, мала незаперечну перевагу перед суперниками. Тепер же, після взяття кільця м'яч переходив до протилежної команди, яка вводила його в гру із-за лицьової лінії, отримуючи, таким чином шанс вразити кільце суперників. Національна Баскетбольна Ліга (НБЛ), яка була відтворена в 1937 році, об'єднала 13 професійних команд Сходу і Середнього Заходу США [3, с. 65]. НБЛ повністю прийняла правила студентського баскетболу, що відразу різко підняло її рейтинг в очах публіки і дозволило запрошувати в професійні команди кращих спортсменів університетських клубів. З 1938 року почався різкий зліт популярності баскетболу [3, с. 75]. НБЛ проводився розіграш чемпіонатів світу і тривав під час війни, але участь у ньому брали спортсмени, не придатні до військової служби.

VI етап – створення Баскетбольної Асоціації Америки (НБА). В 1946 році, коли колишні професійні баскетболісти почали повертатися з фронтів, НБЛ знову спробувала відновити своє повноцінне існування. Але у неї з'явився несподіваний конкурент в особі щойно утвореної Баскетбольної Асоціації Америки [6, с. 123]. Володіючи значними фінансовими засобами, вона об'єднала під своїм крилом команди Нью-Йорка, Вашингтона, Бостона, Детройта, Пітсбурга, Клівленда і Сент-Луїса. Перший матч Баскетбольної Асоціації Америки, пізніше перейменованої в Національну Баскетбольну Асоціацію, відбувся в листопаді 1946 року. Набравши обертів баскетбольна Асоціація Америки успішно переманювала до себе не тільки окремих гравців, але не цілі клуби Національної Баскетбольної Ліги. Неминуче сталася в 1949 році, коли Національну Баскетбольну Лігу (припинила після цього своє існування) покинули шість кращих команд, що приєдналися до Баскетбольної Асоціації Америки. З цього моменту вона стала називатися Національною Баскетбольною Асоціацією [6, с. 130].

VII етап – розвиток баскетболу в царській Росії та після революції. Датою зародження баскетболу в Росії вважається 1906 р. Місце народження – Петербург, спортивне товариство "Маяк". Гімнасти цього суспільства створили перші баскетбольні команди ("Богатир"). Але до Жовтневої революції в 1917 році ця гра культивувалася практично тільки в столиці Росії – Петербурзі. Нове життя баскетболу в Росії починається на початку двадцятих років. Як самостійна спортивна гра баскетбол вводиться спочатку в Головній військовій школі фізичної освіти трудящих, а трохи пізніше – у Московському інституті фізичної культури. Випускники цих навчальних закладів стали першими фахівцями з баскетболу [1, с. 124].

VIII етап – розвиток баскетболу в радянські часи. Першою першістю країни прийнято вважати турнір баскетболістів, що відбувся в 1923 році на I Всесоюзному святі фізкультури. В цьому ж 1923 році з'явилися в СРСР і перші офіційні правила [3, с. 114].

Другий раз розіграна першість СРСР у 1924 році, а третім вважається турнір на Всесоюзній спартакіаді 1928 році. Лише з 1934 р. першість СРСР з баскетболу стало проводитися щорічно. У 1940 року до СРСР були приєднані країни Прибалтики. У цих країнах баскетбол був традиційно сильний, ці команди мали великий досвід проведення міжнародних зустрічей. Школа, стиль баскетболу цих країн, безсумнівно, мали великий вплив на його розвиток в СРСР.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. Аналогами баскетболу слід вважати стародавні гри мексиканців і ацтеків. Сучасний баскетбол був винайдений викладачем тренувальної школи в Массачусетсі Джеймсом Несмітом, який шукав для своїх студентів "зимовий" вид спорту для заняття фізичною культурою в спортзалі. Перша збірка правил складалася з 13 пунктів. Гра в баскетбол дуже швидко стала набирати популярність у всьому світу, яка стала частиною Олімпійських Ігор у 1936 році. Сьогодні баскетбол є колосальним комерційним проектом, основними гравцями якого є ФІБА, НБА і національні баскетбольні організації.

Різноманітність технічних і тактичних дій гри в баскетбол та власна ігрова діяльність мають унікальні можливості для формування життєво важливих навиків і умінь, всебічного розвитку їх фізичних і психічних якостей. Засвоєні рухові дії гри в баскетболі та пов'язані з ними фізичні вправи, є ефективними засобами зміцнення здоров'я і рекреації, які можуть використовуватися людиною впродовж всього життя в самостійних формах занять фізичною культурою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баскетбол : учебник для вузов физической культуры / Ю. Портнов. – М. : Физкультура и Спорт, 1997. – 480 с.
2. Вальтин А. И. Проблемы современного баскетбола / А. И. Вальтин. – К., 2003. – 149 с.
3. Железняк Ю. Д. Спортивные игры (техника, тактика, методика обучения) : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю. Д. Железняк, Ю. М. Портнов, В. П. Савин та ін. – М. : Академия, 2004. – 520 с.
4. Нестеровский Д. И. Баскетбол. Теория и методика обучения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Д. И. Нестеровский. – М. : Академия, 2007. – 336 с.
5. Носов В. В. Основные упражнения баскетболиста на начальном этапе обучения : метод. указания / В. В. Носов. – Ульяновск, 2006. – 30 с.
6. Ozolin N. G. Nastolnaya libro raeda . Science pobezhdad / N. G. Ozolin. – М. : Astrel, 2003. – 863 p.
7. Pelmenev V. K. Methodology improvement in accurate broskov basketbolystov : учебное posobyе / V. K. Pelmenev. – Kaliningrad, 2000. – 162 p.
8. Poplavsky L. Y. Basketball / L. Y. Poplavskiy . – К. : Olympia Literature, 2004. – 442 p.
9. Poplavsky L. Y. Dicunt trenerы basketball : sbornyk leading trenerov mundi / L. Y. Poplavskoho. – К., 2005. – 160 p.

УДК: 371.134.001.76: 796

Книш С.І.

Бердянський державний педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Книш С.І. Інноваційні педагогічні технології у еколого-валеологічній підготовці майбутніх вчителів фізичного виховання. У статті розкрито важливість застосування інноваційних педагогічних технологій для підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання, проаналізовано використання компетентнісного підходу як необхідної умови еколого-валеологічної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання. Здійснено аналіз змісту та особливостей формування еколого-валеологічної компетентності вчителя фізичного виховання у контексті індивідуального розвитку особистості.

Ключові слова: інноватика, технології, валеологія, компетентність, компетенція, емпатія.

Книш С.І. Инновационные педагогические технологии у еколого-валеологической подготовке будущих учителей физического воспитания. В статье раскрыта важность применения инновационных педагогических технологий для подготовки будущих учителей физического воспитания, проанализировано использование компетентностного подхода как необходимого условия эколого-валеологической подготовки будущих учителей физического воспитания. Осуществлен анализ содержания и особенностей формирования эколого-валеологической компетентности учителя физического воспитания в контексте индивидуального развития личности.

Ключевые слова: инноватика, технологии, валеология, компетентность, компетенция, эмпатия.

Knysh S.I. Innovative pedagogical technologies in eco-valeological preparation of future teachers of physical training. The article deals with the importance of innovative pedagogical technologies for training of future teachers of physical education, the application of the competence approach as a necessary condition eco-valeological preparation of future teachers of physical education is analyzed. The analysis of the content and features of formation of ecology and valeological competence of the teacher of physical education in the context of individual personal development are performed. The competent person has not only knowledge, high moral character and is professional, but also able to act adequately in appropriate situations, applying knowledge and taking responsibility for their actions Forming Ecological and Cultural valeological requires designing educational activities in the context of individual development and identity formation of eco-valeological competencies of the teachers of physical education. This process can be represented as follows: acquisition of special ecological and valeological knowledge and skills within individual academic disciplines, and establishing linkages between different themes each discipline (forming meaningful ecological valeological competencies); the relationship of knowledge and skills from different disciplines (in the process of integration involves creativity in solving specific problems); the relationship of eco-valeological knowledge to real environmental problems and related health problems. Ecological valeological competences - is a set of related semantic orientations personality, her knowledge regarding methods of conservation, restoration and development of their health and the environment in terms of environmental stress situation.

Key words: innovation, technology, valueology, competence, empathy.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні людство перебуває на грані екологічної катастрофи, усвідомлення цієї проблеми змушує суспільство змінитися. Здоров'я теперішніх і майбутніх поколінь залежить від стану навколишнього середовища, вони покликані забезпечити гармонійний розвиток людини та природи. Життя в сучасних умовах вимагає від кожної людини діяти на основі набутих еколого-валеологічних знань і вмінь, використовувати їх у своїй професійній діяльності, суспільному житті та побуті. Саме це актуалізує проблему оновлення змісту еколого-валеологічної підготовки з взяттям до уваги потреб і вимог сучасного суспільства. Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає упровадження в навчальний процес ВНЗ